

تاریخ

اصفهان / اصفهان

متین فیروز آبادی
عکس‌ها: صادق بصیرت

این روزها به خاطر خشکی زاینده‌رود، نام اصفهان را فراوان می‌شنوید؛ دیو خشکسالی که در اساطیر ایرانی با نماد اژدها از آن یاد می‌شود، حالا حسابی در بستر خشکیده زاینده‌رود جولان می‌دهد. نماد «قوس اذر» اما نشان می‌دهد اصفهانی‌ها از روزگاران اساطیری در مقابله با اژدهای خشکسالی بوده‌اند و دور نیست که این بار هم آن را از پا در بیاورند.

اصفهان شهر نمادهای خاص خودش است و یکی از این نمادها که به عنوان نماد شهر اصفهان معرفی شده است، «قوس» یا «قوس اذر» است، صورت فلکی آذرماه و نقشی کهن بر سر در بازار تاریخی قیصریه اصفهان. بنابر اسناد تاریخی در زمان دیلمیان برای نخستین بار در آذرماه دور اصفهان دیوار و برج و بارو ساخته شد و براساس اسناد کهن نخستین بار بنای شکل‌گیری شهر اصفهان در آذرماه بوده است و برج قوس هم نماد این ماه است.

میدان نقش جهان، تجلی هنر فاخر شهرسازی در اصفهان است

نماد قوس اذر، حیوانی را نشان می‌دهد که سر آدمی دارد

«قوس اذر» بر سر در بازار قیصریه، نمادی به قدمت تاریخ اصفهان است

تیری بر دهان اژدها

گریزه و خود تعالی یافته و به جانب انسان برتر است. مفهوم این نماد را می‌توان در فلسفه غلبه بر نفسانیات و انسان مسلط بر درون برخاسته از آگاهی و خودشناسی جست‌وجو کرد.

نخستین بار در دهه ۸۰ بود که مسئله «روز اصفهان» مطرح شد، سال ۱۳۸۳ دکتر شاهین سپنتا از فعالان عرصه رسانه و روزنامه‌نگاری و حوزه میراث فرهنگی پیشنهاد داد روزی به نام اصفهان نام‌گذاری شود، پیشنهادی که با استقبال ویژه اصفهان‌شناسان و نهادها و دستگاه‌های مختلف مواجه شد و در نهایت در اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۴ پس از فراخوانی عمومی، یکم آذرماه به عنوان روز اصفهان نام‌گذاری شد و با پیشنهاد مرحوم دکتر لطف الله هنر از اساتید اصفهان‌شناسی و تاریخ و باستان‌شناسی نماد قوس اذر که بر کاشی‌های کهن بازار قیصریه جا خوش کرده بود به عنوان نماد اصفهان نام‌گذاری شد.

سال‌هاست مراسم سالیانه روز اصفهان که دیگر تبدیل به هفته اصفهان شده است، نماد قوس اذر را با خود به گوشه‌گوشه شهر اصفهان برده و مردم اصفهان این نماد را به عنوان بخشی از زندگی خود می‌شناسند، در طراحی‌های صنایع دستی و هنرهای تجسمی این پیوند جامعه اصفهان با نمادش به خوبی مشهود است، در مکان‌های مختلفی از شهر اصفهان هم نماد قوس اذر به صورت‌های مختلفی نقش بسته است، از سنگ فرشی در شهر «فرایبورگ» آلمان خواهر خوانده اصفهان تا مجسمه‌ای ساخته شده با ابزارهای مدرن فلزی توسط استاد «حسن ملانوروزی» هنرمندی از خطه خراسان با گفتمانی جدید که به انسان مدرن امروزی و هویت گمشده او و تلاش انسان مدرن برای بازیابی خود پرداخته و در نزدیکی شهرداری اصفهان نصب شده است، استاد جوهری نیز مجسمه‌ای از نماد قوس اذر را برای اصفهان ساخته است که در حاشیه زاینده‌رود در نزدیک پل چوبی می‌توانید آن را پیدا کنید.

«میرزا حسن خان جابر انصاری اصفهانی» در متونی به شکل‌گیری نخستین دیوارها و باروهای دیار سپاهان در برج قوس از سوی دیلمیان اشاره کرده و همچنین «کمال‌الدین اسماعیل» در قصیده‌ای به این موضوع تصریح کرده است.

پیش از هرکسی این صفویان بودند که اصفهان را به نماد قوس اذر پیوند دادند؛ چرا که نخستین بار این نماد بر کاشی‌های زیبای سر در بازار قیصریه اصفهان که متعلق به دوران صفویه است، نقش بسته و الهام بخش تعیین این نماد برای اصفهان نیز بوده است.

برج قوس بنابر تعبیر کهن زمانی است پیش از آغاز زمستان و در آذرماه است که کشاورزان دست از کشت کشیده و آخرین برداشت‌های محصول را انجام می‌دهند و ثمره دست رنج و سختی کشیدن‌های خود را می‌بینند. از سویی در دانش کهن ستاره‌شناسی زمانی که قمر در برج قوس مشاهده می‌شود، سعد اکبر است و این از بهترین زمان‌هاست. تصویر برج قوس اذر یک موجود نیمه انسان و نیمه حیوان است، حیوانی که به یک درنده شباهت داشته و چهارپا بر زمین ایستاده و این نیمه انسانی در مقابل دم حیوان که به شکل اژدها است و سیمایی اهریمنی دارد، کمانی در دست گرفته و تیری را نشانه رفته است. جالب این است که یک تصرف و تغییراتی در تصویرسازی این نماد در اصفهان صورت گرفته است که ریشه در معماری تمدنی عصر صفوی دارد، این موجود که به «قنطورس» یا سنتور اساطیر یونانی شباهت دارد، به جای اینکه اسب باشد، تبدیل به یک درنده نظیر شیر شده و به جای اینکه نیمه انسانی آن یک انسان برهنه باشد، سربازی جنگجو با لباسی متعلق به عصر صفوی و مشخصاً کلاه شبیه کلاه‌های مرسوم قزلباش‌های آن دوران است و البته طراحان صفوی این نماد به کماندار بودن سرباز وفادار مانده‌اند.

این نماد به شکل نمادین حکایت از تبدیل نیروی وجود با جاذبه معنوی و اشراق روحی و اعتلای درونی است که نیروهای اهریمنی را هدف گرفته و از طریق آن